

Revisionsverkets ställningstaganden

Tillförlitligheten i statistiken över de offentliga finanserna

Syftet med revisionen av statistikföringen av de offentliga finanserna var att säkerställa att de statistikuppgifter som det finanspolitiska och det övriga ekonomiska beslutsfattandet baserar sig på ger en god och tillförlitlig grund för beslutsberedningen. Den direkta statsfinansiella betydelsen av statistikberedningen är liten, det är fråga om en satsning på några miljoner euro per år. Den indirekta betydelsen är dock ansevärd, eftersom ekonomiska prognoser och ekonomiplanering samt det tillhörande beslutsfattandet baserar sig på den. Revisionen fokuserade särskilt på kvaliteten på statistikföringen av de offentliga finanserna och på kvalitetssäkringen. Vid revisionen utreddes dessutom finansministeriets styrning av statistikföringen samt överföringen av datainsamlingen om kommunekonomin från Statistikcentralen till Statskontoret.

Statistiken över de offentliga finanserna är tillförlitlig

Revisionen visar att statistiken över de offentliga finanserna är tillförlitlig. Statistikföringen ger en god grund för finanspolitiska och ekonomiska beslut. Informationen är också internationellt jämförbar. Det visade sig att andra än användare inom den offentliga förvaltningen hade positiv erfarenhet av informationen.

Kvalitetssäkringen av statistiken över de offentliga finanserna är omfattande och systematisk. I kvalitetssäkringen betonas Eurostats roll och dess kvalitetssäkringsarbete. EU-samarbetet i statistikföringen av de offentliga finanserna är omfattande. I praktiken styr dock Europeiska kommissionen och dess generaldirektorat Eurostat samarbetet och även EU-lagstiftningen styr i hög grad verksamheten. Detta är förståeligt eftersom euroländerna har förbundit sig till underskotts- och skuldmålen, och avvikelser från dem medför också sanktioner för medlemsländerna. I EU-finansieringen spelar dessutom statistiken över de offentliga finanserna en viktig roll som en del av nationalräkenskaperna. Eurostat utför systematisk kvalitetssäkring som fokuserar på metod- och klassificeringsfrågor i medlemsländernas statistik över de offentliga finanserna, redan av den orsaken att medlemsländerna ska kunna lita på att de inbördes statistikuppgifterna är jämförbara. Eurostat ansvarar i sista hand också för innehållet i statistik som omfattar hela EU.

På grund av Eurostats breda roll har Statistikcentralens egen kvalitetssäkring av statistikföringen av de offentliga finanserna varit mindre. Detta gäller i synnerhet det kvalitetsarbete som omspannar hela Statistikcentralen, medan kvalitetssäkringen är mer systematisk i fråga om processerna för upprättandet av statistik över de offentliga finanserna. Statistikförarna hade knappt någon uppfattning om hela Statistikcentralens kvalitetssäkring och de bedömde å andra sidan att det förekommer sådan kvalitetssäkring som de facto inte finns. Anvisningarna om processerna för upprättande av statistik var också oenhetliga

och de innehåller delvis föråldrade instruktioner. Statistikcentralen har tills vidare ingen praxis för extern analys av processerna, det vill säga kvalitetssäkring som utförs av andra än de som upprättar statistiken. Ansvaret för kvalitetssäkringen kan dock inte åläggas enbart Eurostat och det skulle vara skäl för Statistikcentralen att axla ett större ansvar för den. Åtminstone beskrivningen av kvalitetssäkringen för användarna bör utvecklas.

Det finns fortfarande behov av statistik över kommunekonomin

Datainsamlingen om kommunekonomin överfördes från Statistikcentralen till Statskontoret från och med statistikåret 2021 som ett led i totalreformen av insamlingen av ekonomidata om kommunerna och samkommunerna. Reformen har inte till alla delar lyckats i det inledande skedet. Det är inte helt möjligt att jämföra datakvaliteten med den tidigare, eftersom man i den nya modellen, som täcker ett större informationsbehov, också samlar in data som man inte tidigare fått och datainsamlingen täcker flera aktörers informationsbehov.

I övergångsskedet har de data som Statistikcentralen fått för statistikändamål varit av sämre kvalitet än tidigare. Alla uppgiftsskyldiga har inte lämnat sina data och alla data rapporteras inte automatiskt enligt datamodellen eller i den utsträckning som fastställts i modellen. På grund av databristerna är man tvungen att komplettera data med imputeringsmetoder i statistikföringen. I den nya datainsamlingen är synvinkeln på de data som samlas in också en aning annorlunda än i det tidigare tillvägagångssättet som gällde enbart statistikföringsbehovet. Den nya datainsamlingen grundar sig på data som körs automatiskt från bokföringen, medan statistikbehovet kräver data som inte kan produceras automatiskt.

Det förekom också tekniska problem i datainsamlingen våren 2022. På grund av problemen har materialtillgången fördröjts och Statistikcentralen har gett finansministeriet en resultatvarning om den kommande statistikens kvalitet.

Reformen av datainsamlingen har delvis motiverats med kostnadsbesparingar. Besparingarnas storlek uppskattades dock inte i tillräcklig utsträckning i beredningsskedet och utfallet har inte heller följts upp efter överföringen. Då grunden för överföringen är denna, borde besparingarnas storlek också ha bedömts och följts upp bättre. Kommunförbundet, Statskontoret och finansministeriet håller på att göra en uppskattning av kommunernas, samkommunernas och andra bokföringsskyldigas kostnader för överföringen hösten 2022.

I samband med överföringen upphörde publiceringen av statistiken över kommunekonomin. Den ursprungliga obehandlade informationen som fås vid datainsamlingen är tillgänglig för alla i Statskontorets tjänst till den del den är offentlig.

Efter överföringen har summauppgifterna sammanställts och delvis också publicerats av finansministeriet och Kommunförbundet för egna ändamål. Att publiceringen av statistiken över kommunekonomin har upphört kan leda till en situation där summauppgifterna från olika aktörer avviker något från varandra, eftersom upprättandet av slutlig statistik kräver behandling och komplettering av

källdata. Statistik över kommunekonomin behövs dock fortfarande, och när välfärdsområdena inleder sin verksamhet behövs också enhetliga statistikuppgifter om deras ekonomi.

EU-lagstiftningen binder upprättandet av statistik över de offentliga finanserna

Statistikföringen av de offentliga finanserna är en exceptionell verksamhet inom statsförvaltningen. Den nationella myndigheten, dvs. Statistikcentralen, har obetydliga möjligheter att styra verksamhetens innehåll. EU-samarbetet och även EU-lagstiftningen fastslår vad som statistikförs och en enskild medlemsstat har endast små möjligheter att påverka detta.

Resultatstyrningen av Statistikcentralen lyckas egentligen inte när det gäller statistikföringen av de offentliga finanserna. Resultatstyrning passar dåligt för sammanställandet av statistik, som man kräver att ska vara oberoende. Statistikföringsuppgifterna definieras också och övervakas inom EU. Uppsåtlig allvarlig försummelse av uppgifterna eller förvrängning av data kan leda till böter. I praktiken måste tillräckliga resurser anvisas för verksamheten för att uppgifterna ska kunna skötas klanderfritt.

Revisionsverkets rekommendationer

1. Statistikcentralen bör tydligare definiera sin kvalitetssäkringsprocess för statistikföringen av de offentliga finanserna. Statistikcentralen bör också öka möjligheterna för utomstående att bedöma kvaliteten på statistiken över de offentliga finanserna genom att göra de metoder som används i kvalitetssäkringen och upprättandet av statistik öppnare och transparentare.
2. Finansministeriet bör säkerställa att statistik produceras över de data om kommunekonomin som Statskontoret samlar in, så att de som använder data och beslutsfattarna har enhetlig information om kommunekonomin som helhet. Efter att datainsamlingen i välfärdsområdena har inletts ska statistikföringen säkerställas även i fråga om dessa data.
3. Finansministeriet bör bedöma kostnadsbesparingarna eller kostnadseffekterna och på förhand planera hur besparingarna ska följas upp i sådana reformer som motiveras med dem.